

ЛІТЕРАТУРА

1. Акимов Ю. Т. Фразировка баяниста / Ю. Т. Акимов // Баян и баянисты. – Вып. 2. – М.: Сов. композитор, 1974. – С. 69-101.
2. Гольденвейзер А. Статьи, материалы, воспоминания / сост. Д. Д. Благой – М.: 1969 – 312 с.
3. Давыдов Н. Теоретические основы формирования исполнительского мастерства баяниста (аккордеониста) / Н. Давыдов. – К.: НМАУ им. П. И. Чайковского, 2006. – 308 с.
4. Завьялов В. Р. Баянное искусство / В. Р. Завьялов. – Воронеж: Изд. Воронеж. ун-та. – 1995. – 128 с.
5. Черноivanenko А. Д. Баян у поетиці сучасного професійного музичного інструментарію / А. Д. Черноivanenko // Музичне мистецтво і культура. – Вип. 3. – Одеса: ОДМА ім. О. Нежданової, 2002. – С. 254-264.

УДК 78. 2У+78.9

Н. Р. СУЛИЙ

**УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ПІСНЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ
ХРИСТІАНСЬКОГО СВІТОГЛЯДУ МОЛОДІ
(НА МАТЕРІАЛІ ГОСПОДНІХ ПІСЕНЬ ЛЬВІВСЬКОГО «БОГОГЛАСНИКА» 1850
Р.Б.)**

У статті розкрито суть термінологічної проблеми щодо поняття «духовна пісня». Здійснено аналіз церковно-пісенного репертуару христологічної тематики. Розглянуто роль української церковної пісні у формуванні християнських світоглядних засад молоді.

Ключові слова: церковна пісня, церковно-пісенна спадщина, віра, християнський світогляд.

Н. Р. СУЛИЙ

**УКРАИНСКАЯ ЦЕРКОВНАЯ ПЕСНЯ КАК ФАКТОР ФОРМИРОВАНИЯ
ХРИСТИАНСКОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ МОЛОДЕЖИ
(НА МАТЕРИАЛЕ ГОСПОДНИХ ПЕСЕН ЛЬВОВСКОГО «БОГОГЛАСНИКА» 1850 Г. Б.)**

В статье раскрыто суть терминологической проблемы по поводу понятия «духовная песня». Проанализировано церковно-песенный репертуар христологической тематики. Рассмотрено роль украинской церковной песни в формировании христианского мировоззрения молодежи.

Ключевые слова: церковная песня, церковно-песенное наследие, вера, христианское мировоззрение.

N. R. SULIY

**UKRAINIAN HYMN AS A FACTOR OF YOUTHS' CHRISTIAN VIEW FORMATION
(THE BASIS ARE HYMNS LVIV «BOGOGLASNYK» 1850)**

In the article the essence of a terminological problem, concerning the notion «spiritual song», is disclosed. The analysis of the Lord's theme is carried out. The role of the ukrainian hymn in the formation of the youths' christian views is examined.

Key words: hymn, hymn inheritance, belief, christian view.

Упродовж кількох століть наш народ послуговується великою церковно-пісенною спадщиною, яка бере свій початок від епохи бароко. Творена на прославу Всевишнього, Пресвятої Богородиці, маєстату Божого, церковна пісня спрямована на пізнання Бога, усвідомлення Його величі та суті служіння Абсолюту.

Зразки церковних пісень були і є в полі зору літературознавців та музикознавців. Представники кожної з цих галузей науки принесли плідні результати студіювання церковно-пісенної спадщини від перших фіксованих зразків епохи бароко до сьогодні. Через тривале переслідування УГКЦ арсенал богословської літератури як словникової, так і фундаментальних праць не був доступний для наукових кіл, а також, що найважливіше, – було заборонено відкрите практикування християнського життя, і, відповідно, цитування Святого Письма як першоджерела у своїх дослідженнях сакральної спадщини нашого народу. На сучасному етапі, маючи змогу опертись на Слово Боже при уточненні, доповненні напрацювань попередників (літературознавців, музикознавців) у цій царині, вважаємо за потрібне висловити свої міркування в плані термінологічного вирішення проблеми самоназви щодо поняття «духовна пісня» через призму богословського тлумачення, а також її теологічного обґрунтування, мистецької вартості у формуванні християнських світоглядних засад. Здійснюючи короткий екскурс в історію досліджень церковної пісні (науковці оперують поняттями «духовна пісня», «духовний кант», «псалма»), варто зазначити, що літературознавці І. Франко, М. Возняк, В. Щурат, С. Щеглова, В. Гнатюк, О. Гнатюк та ін. у своїх працях не ставили завдання здійснити системний інтердисциплінарний підхід на рівні богослов'я – літературознавство щодо студіювання церковної пісні; аналіз її текстів у богословському контексті представили побіжно. Натомість дослідники сучасності більш детально розкрили теологічну суть пісень: О. Наумов – різдвяних [7], Д. Матіяш – покаючих [3]. Музикознавці формулювали свої наукові розвідки в основному в межах дисциплін літературознавство-музикознавство у вирішенні термінологічної проблематики; в дослідженнях церковно-пісенної спадщини оглядово торкались богословської суті пісень Л. Корній, Ю. Медведик, Л. Костюковець та ін. Юрієм Медведиком вже здійснена спроба представити значення церковних пісень у житті християнського суспільства [2]. Започаткована традиція важлива в сенсі надання значимості церковних пісень в катехизаційному спрямуванні.

Вбачаємо актуальність заявленої проблематики на сучасному етапі студіювання церковної пісні та доцільність її поглибленого вивчення на інтердисциплінарному рівні з метою виховання молоді на зразках церковної піснетворчості¹.

Мета статті – розкрити суть термінологічної проблеми щодо поняття «духовна пісня»; проаналізувати Господні церковні пісні Львівського «Богогласника» (1850 р. Б.) та розглянути роль церковно-пісенної спадщини у формотворенні світогляду молодого покоління християн.

Коротко зупинимось на питанні стосовно доцільності використання означення «духовна пісня» до пісень, які побутували в усній, рукописній, друкованій традиції, увійшли до Почаївського «Богогласника» 1790-1791 рр. та його перевидань, до Львівського – 1850, 1886 рр. видань, інших друкованих збірників пісень².

Оскільки джерельною базою для написання пісень «Богогласника» слугували Біблія, Давидові псалми, гімнографічні жанри, вбачаємо розв'язання термінологічної проблеми щодо їх загальної назви шукати на богословському рівні. Чому важливим є вирішення питання термінології? Перш за все, зважаючи на суть Богоявлення: «І сталося тими днями, прийшов

¹ Назви збірників пісень і цитати подаємо (у відповідності до першоджерел) сучасною графікою зі збереженням старокириличної літери «ѣ», з внесеними правками згідно «Термінологічно-правописного порадника для богословів та редакторів богословських текстів» [8].

² Серед великого спадку відзначимо: «Пѣсни набожныя» (Львов: 1857, 1860, 1866), «Сбрник набожных пѣсней» (Львов: 1863, 1891; Коломыя, 1864), «Малый богогласнѣк без нот или новое собраніе церковных пѣсней праздничных, храмовых, покаюнных, страстных, молитвенных, чудотворным иконам и пр. с додатком тропарей и кондаков, Утрени воскресной, «Свѣте тихій», словословія великого и пр., для старших и молодших христіан нашей Св. Церкви» (Львов, 1891), «Пѣснослов или новое собраніе пѣсней церковных: праздничных, храмовых, покаюнных, старстных, чудотворным иконам, молитвенных и пр. с особенным взглядом на потребности парохіальных церквей, народных школ, церковных школ, церковных пѣвцов и ноединственных лиц, по ряду мѣсяцослова уложенных, з пѣсней церковных перемыских, львовских и пр. с додатком тропарей, кондаков, изобразительных и антифонов праздничных на Літургії» (Перемышль, 1870), «Малый пѣснословец» (Львів: 1896, 1904; Коломыя, 1885), «Коляды на Рождество Христово» (Львов: 1878, 1886, 1888).

Ісус з Назарету Галілейського, і від Івана хрестився в Йордані. І зараз, коли Він виходив із води, то побачив небо розкрите, і *Духа, як голуба, що сходить на Нього* (курсив – Н.С.). І голос із неба почувся: «Ти Син Мій Улюблений, якого Я вподобав!» (Мр. 1, 9-11). Оскільки прийняти Святого Духа може лише людина у таїнстві хрещення, і потім упродовж усього свого життя, беручи участь у Пресвятій Євхаристії, будучи практикуючим християнином, то, відповідно, визначення «духовна пісня» втрачає своє значення. Безперечно, вона може бути чинником формування духовної особистості, але неспроможна бути носієм Святого Духа, бо Господь лише людину наділив таким даром.

Варто наголосити ще й на таких важливих деталях, ігнорованих в часи атеїзму і планомірно витіснених з людської свідомості, як страх Божий в недотриманні заповідей та наслідки гріхів супроти Святого Духа (не підлягають прощенню). Цитуємо один з них: «Спротив пізнаній правді християнської віри» [5, с. 837], яка відкриває нам Істину. Це ще один вагомий аспект, на який слід зважити, аби послуговуватись такою термінологією, яка не суперечить науці Христа. Отож, усвідомлюючи відповідальність перед Всевишнім, який щедро обдарував нас даром Святого Духа, талантами, варто заглибитись в суть Його вчення і принести гідні плоди у кожній сфері, галузі освіти, науки як на рівні окремих дисциплін, так і на рівні інтердисциплінарних досліджень. У цьому контексті доречно цитата з Акафісту «Подяка Богові за все» (ікос 7): «Натхненням Святого Духа Ти освітлюєш думки художників, поетів, геніїв науки. Силою Вишнього розуму вони пророчо розкривають безодню Твоєї творчої премудрості. [...] О, який Ти великий у Своїх творіннях, о, який Ти великий в людині!».

Аби запобігти сумнівам щодо неточності перекладу, багатозначного розуміння богословського тлумачення поняття «духовний», пропонуємо визначення мовою оригіналу (оперте на Святе Письмо), подане «священником-магістром», знавцем російської мови та словесності Г. Дяченком у «Повному церковно-слов'янському словнику»: «Духовный = а) в противоположность тѣлесному – свойственный духу, как существу безплотному, или подобный духу, чуждый плотских потребностей, нетлѣнный, вѣчно живой, тонкій (1 Кор. 15,44. 46); невидимый, невещественный (1 Петр. 2,5; Ефес. 6,17); скрывающийся под видимым, как душа в тѣлѣ, таинственный (1 Кор. 10,3. 4); б) в противоположность естественному мышлению и дѣйствованию, – *происходящий от Духа Св., находящийся под влиянием Духа Св., живущий Духом, как высшею частию существа человеческого, на кого собственно дѣйствует Дух Св.* (курсив – Н.С.), благодатный, святой (πνευματικός) (Рим. 1,11. 7,14; 1 Кор. 2,15. 3,1. 14,37; Гал. 6,1; Ефес. 1,3; Кол. 1,9)» [1, с. 157]. Ще одна деталь, на яку слід звернути увагу в цьому контексті, – традиція прив'язувати цитату зі Святого Письма, а саме фрагмент Послання апостола Павла до Колоссян 3, 16: «Слово Христове нехай пробуває в вас рясно, у всякій премудрості. Навчайте та напоумляйте один одного псалмами, славослов'ями, духовними піснями, співаючи з благодаттю в серцях ваших» – до пісень «Богогласника» та до текстів інших церковно-пісенних джерел в плані оперування поняттям «духовні пісні», незважаючи на те, що між періодом життя Христа, апостолів та творенням пісень (епоха бароко) чималий відрізок часу, тобто немає підстав покликатися на неї щодо самоназви. Вбачаємо необхідність послуговуватися поняттям «церковні пісні»¹, виходячи з вищесказаного, а також побутування в друкованій традиції (передмові до «Богогласника» (Львів, 1850 р.Б., у назвах збірників пісень кінця XIX ст., василіанських – від початку XX ст.), і, відповідно, в усній практиці, яке утвердилось на сучасному етапі. Важлива деталь: церковними піснями упорядники друкованих збірників називають «Богогласниковий» репертуар. Тією ж назвою оперують отці-василіани – укладачі зразків піснетворчості початку XX ст., яка і за змістом, і за призначенням виконує одну й ту ж роль.

Будь-який світогляд базується на певному вченні, засадах. Світогляд християнина – на вченні Христа, визнанні Його як «Творця всього видимого і невидимого» спершу устами

¹ Наприкінці XIX – поч. XXст. з огляду на назви збірників пісень побутували ще й такі визначення як «набожні пісні», «церковно-народні», але поняття «церковна пісня» найбільш прийнятне для практикування.

хресних батьків у таїнстві хрещення, отримуючи дар Святого Духа, а згодом – самою людиною, яка виховується у середовищі вірних. В міру її «співпраці» з Всевишнім, людина зростає у вірі, формується її християнський світогляд. Тут варто застановитися на основних чинниках, які сприяють цьому: участь в богослуженнях (сопричастя з Богом), практикування приватної молитви; пізнання Божої істини в Святому Письмі, вивчення основ християнської віри в катехизмовій частині молитовника, катехизмі; поглиблення знань через богослужбові та богословські джерела; осмислення суті церковної спадщини через слухання і відтворення гімнографічних зразків, церковних пісень; середовище практикуючих християн тощо.

Незважаючи на тривалі переслідування УГКЦ, з волі Божої жевріла горстка Його вірних, які не обпекли Його поцілунком Юди, будучи в підпіллі, а зуміли зберегти християнську віру, обряд, традиції, сакральну спадщину. Таким чином до наших днів дійшли надбання минулого, якими можемо послуговуватись та передати наступним поколінням християн, зокрема й церковно-пісенний репертуар, значення якого у формуванні світогляду християнської молоді незаперечне. Про це свідчать доступні широкому загалу тексти церковних пісень глибокого сакрального змісту в одноголосному мелодичному викладі (є також двоголосні, триголосні зразки піснетворчості). До цього числа відносимо, зокрема, репертуар «Богогласника» 1850 р.¹, який вийшов друком на теренах Галичини, у Львові. Популярність пісень «Богогласника», його перевидань очевидна, оскільки побутують донині в Церкві перед та після Святої Літургії, під час Пресвятої Євхаристії, перед та після Вечірні, звучать у відпустових місцях. Здійснені українськими композиторами гармонізації церковних пісень (Д. Січинського, В. Барвінського, І. Мельника та ін.), хорові обробки (М. Лисенка, о.В. Матюка, А. Вахнянина, Ю. Грох-Грохольського та ін.), використовуються у виконавській практиці у професійному та аматорському середовищі [6]. Якщо заглибитись у зміст церковних пісень, відразу стає зрозумілим їх вагоме значення як чинника формування християнських засад суспільства, тим паче молодого покоління – майбутнього нашої християнської України. Поряд з мудрістю Божого Слова у Святому Письмі та в інших християнських джерелах, укладених з Його благословення, які відкривають нам правду віри, усвідомлення Божого милосердя, Його безмежної, досконалої любові до Свого творіння, збірники церковних пісень слугують логічним доповненням.

Залишений нам досвід минулих поколінь у різних формах, у тому числі в писемній, сприяє віднові нашого духа, душі, наших християнських почувань. «Богогласник» 1850 р. Б. сміливо відносимо до джерел, з якого можна почерпнути *практику* єднання з Всевишнім у співі: «От древных времен возносился дух человеческой пѣснми в пѣнїи святых от различных стѣхотворцев и пѣснописцев сочиненными»; толерантного підходу до сакральної спадщини: «Того ради рѣшихом ся сіе прекрасное и великолѣпное дѣло всѣми нашими силами елико мощно исправить, и ноты поврежденныя точно составить, и на ползу благоговѣйных пѣвцев и слушателей типом издати [...]. Погрѣшности типа, молим, простите»; плекання культури її виконання: «да ползующеся прилѣжно, и хранящесе всякаго козногласїя, рвенїя, рыканїя и поврежденїя оных – но паче исполняйте такты и полутакты косо и слѣвно, якоже преписано есть [...]»; успадкувати *поважне ставлення* до традиції своїх попередників щодо прослави Господа церковними піснями: «[...] Праотцы наши составляюще праздник, ничим иным, як толко церковными пѣснми украшаху веселящесе, поюще согласно прекрасно в честь Богу и святым Его»; до храму Божого, в якому присутній Господь: «Тожде и повседневно творит Церков, святая Мати, яже нам чадом своїм различныя Таин Божїх, и умиленїя исполненная предлагает пѣнїя, да оным прилѣжаще и внемлюще, славим превеликого Господа, вкупѣ же ум к Нему возносим, и серафїмскою сердца розжигаем любовїю»; перейняти *досвід* глибокого усвідомлення користі прослави Бога піснями: «Аще убо сицева от благоговѣйного пѣнїя

¹ «Бого-Гласник: пѣсни благоговѣйныя праздником Господским, Богородичным, и нарочитых святых чрез год прыключаяущимся, к симже нѣкоторым чудотворным иконам служащыя, таже различныя покаянныя и умилительныя содержащ. Собран, по силѣ исправлен, четырьми части опредѣлен, типом и чертами мусикійскими напечатася и изобразися. В Львовѣ, типом и иждивенїем заведенїя Ставропігїанскаго при Церкви Успенїя Пр[е]с[в]. Богородицы. Року от Рождества Хрїстова 1850».

имѣется полза – того ради предприяхом Вам, о боголюбцы, о пѣснословцы и богослужителіе сей богогласник ради Бога и милости Вашей издати»; пізнати *свідчення віри* в дотриманні Христом даних нам обітниць: « [...] а тѣмы обрящете благодать от Бога, и милость у человек, во вѣки вѣков. Аминь»¹.

На пряме відношення церковних пісень поруч з церковною гімнографією (кондаками та тропарями свят, світильними), псалмами Давида, насамперед Біблії, як Слова Божого, до духовного зросту християнського суспільства вказує як долучення зразків церковних піснеспівів (з нотним текстом та без нього) до церковно-пісенних збірників, зокрема «Богогласника» (в даному випадку 1850 р.Б.), так і цитування псалмів. Якщо проаналізувати поетичні тексти пісень, постає виразно картина сплаву переспівів акафістів, псалмів, переказ подій з життя Ісуса Христа, наближений до розкритого святими євангелистами у Біблії. Тропарі та кондаки з нагоди Господніх та Богородичних свят, світильні, а також тропар та кондак на честь мучеників Церкви, подані в «Богогласнику», націлюють на суть того чи іншого свята або вшанування святих подвижників для їх глибокого духовного проживання одним Тілом Христовим, єднаючись з Богом, цілим маєстатом Божим у «Велику Гармонію»². Цьому сприяє простота одноголосного музичного викладу пісень для досягнення гармонійного спілкування з Всевишнім і християн-професіоналів, і аматорів.

Репертуар «Богогласника» чималий, тому в межах статті зосередимо увагу на фактажі, який розкриє її суть: проаналізуємо пісні **христологічної тематики**, які складають **I ч.** «Богогласника» – «Пѣсни благоговѣйныя праздником Господским, Страстем И[су]сь Хр[ис]товым, нѣкоторым недѣлям и чудотворным иконам приличныя вмѣщающая». Пісні³, присвячені Різдву Христовому, утверджують у свідомості молодого покоління знання, набуті в процесі пізнання основ християнської віри: *оспівують* таємницю появи Дитятка на світ: «**Тайна нам ся являет**, Дѣва Сына раждает», «**Страны всего свѣта слышите**, // Все людіе внимлите: коль велія тайна» //...Марѣя, дѣвства невредивши, // Нам Бога породивши // Сѣном покрывает //; мету воплощення: «**Превѣчный родился под лѣты** // Хотячи землю просвѣтити», «Незаходимое солнце имѣло возсіяти // От Дѣвы, и тму языков невѣрія разгнати» (№ 8), «Узы грѣха смерти во вѣк будут стерти рождеством жаданным» (№ 1), «Христос бо от Ада спасе душ много, // И от работы вражія //...Заблуждших ради пришедый» (№ 16), аби примирити «Вся власти, державы, скіптри и булавы» (№1); *застановляють* на *покірній* поставі Всевишнього щодо людства: «Пришедшее Слово, возвести готово погибшу натуру» (№ 1), «посадити во Сіонѣ на Тронѣ // Сам смирился, приобщися, нам во всем и по сем пребывает Бог» (№ 2), «И зимно терпит, Створитель дрижит, которій в руках свѣт держит» (№ 27); усвідомленні християнами Його величі: «**О превѣчный Боже!** Кто изрещи може устнами? // Твое снизхождение, и Твое рождение со нами? // Ты непостижимый, и неодолимый явился // Родивыйся от жены, в убогья пелены повился // Ты сѣдиш в небеси, ты Живот наш еси и Творец». В піснях *звучить вияв радості* приходу Спасителя: «**Небо и земля нынѣ ликоствует**, // Пророческій лик купно торжествует //...Слава во вышних ангели спѣвают, // Покой на земли всѣм нам повѣдают //...Пастирїе там весело играют, // Преславное всѣм чудо повѣдают // ...И мы весело пѣсни заспѣваймо, // народженнаго Царя привитаймо, // Абысмо во вѣрѣ, во глубоком мїрѣ // На земли пожили, а в небѣ узрїли // Свѣт Божества Его»; *мотив поклоніння*: «Пастырем уподобимся, рожденному поклонимся. // Абы рачил мїр нам дати, скорби в радость премѣнати» (№ 11); «...бы нам изволил щасливый вѣк дати, //А по смерти с ним в небѣ царствовать // (№ 25) всім вірним; *прослава*: «Нынѣ сили дают славу Богу по премногу // Явно, славно вѣщают // Вся стїхїя надземнїя глашают, слушают Творца своего //

¹ Цитування з передмови «Богогласника» (Львів, 1850).

² Суть єднання з Абсолютом поетично розкриває Б.-І. Антонич у збірці «Велика Гармонія».

³ Зважаючи на рамки публікації, детальніше охарактеризуємо різдвяні пісні, решту Господніх пісень подаємо в короткому цитатному огляді. Назви пісень представляємо безпосередньо в цитатах, виокремлюючи курсивом, або ж вказівкою їх номерів згідно змісту Львівського «Богогласника» 1850 р. Б.

Поют пѣсни торжественно.» (№ 2), «Давід выгравае, в гусли ударяет // Мелодійне и предивне Бога выхваляет // И мы теж спѣваймо, Хрїста прославляймо, // Из Марїи рожденнаго смиренно благаймо» (№ 28); *щира подяка з проханням*: «...Вси вѣрній дар принесѣмо // Чистым сердцем Отца с Сыном слезно молѣмо: // Дабы нам низпослали Духа Святаго, // В видѣній голубином низходящаго, // Тройцу спасающую нас хрїстіани, // Бысмо могли выхваляти на Іордани» (№ 24), «...бы златіе даровал лѣта, // Живущым нам во скорбех свѣта // Во мїрѣ, во вѣрѣ, // Рожденнаго славити при офѣрѣ» (№ 13), «Пречистая Марія радости причина, // Спроси нам благодать у Твого Сына: // Мирно пожити, а в небѣ быти, // И тя со Богом хвалити» (№ 27); *утвердження в надїї*: «Кто ся на Бога надѣет, // Род того не оскудѣет» (№ 8), «*Нынѣ Адаме возвеселися*, // Ева Прамати от слез отрися //...Торжествуйте купно весь свѣте, // Ты уступай Ветхїй Завите // Новый з неба, его треба // Было давно, нынѣ явно // Настает, Бог дает».

Богоявленські пісні «Богогласника» заглиблюють в силу благодаті над древнім змієм: «Днесь грѣх Адамов омывається; // Глава зміева сокрушается» (№ 33); націлюють на щире покаяння: «Мы Іоанну уподобимся // Чистими сердцы скоро потщимся» (№ 33), зміцнення у вірі: «Дажь несумнѣнно в тя вѣровати // Сердцем и усты исповѣдати» (№ 34). **Стрітенські** – підводять до усвідомлення достойної особистої зустрічі з Богом на взірєць Симеона: «Будь за намы причина, моли Матерь и Сына, // Да нам изволят мирно жити, // Смерть благу заслужити // Взором твоей смерти» (№ 36). **Пісні в неділі перед Великим постом**, а саме: в неділю блудного сина («*О горе мнѣ грѣшнику сушу!* Горе благых дѣл неимушу!»), «*На рѣках сѣдохом гор Вавилона*», укладена на основі 136-го псалма), м'ясопусну («*Прїйдет час, приспѣет время*, // Господь славно иматъ всѣх людей судити, видимо и явно», «*Ах! Горе мнѣ грѣшнику, в юдол плачу предстати*, // Где Бог Судїя будет всѣх дѣла облачати», «*Плачи душе, слез излїй море*, // Помнящи судищное горе»), сиропусну (плач Адама): «*Увы откуду отпадох бѣднїй*, // Что день, что время, то час послѣднїй») – слугують певним приготуванням душі до Великого посту. Страсті Христові оспівуються кількома піснями (призначені на спів у Великопосну неділю – № 44-48), остання з яких закінчується напоумленням: «...Каждый ужалися, // О грѣхах си прослезися, // Да в том чинячи отраду, // Хрїсту, прїемши прохладу милости // И прочее отдаждь Богу // Сердце за любовь премногу, // А так с ангелскими лики, // Воспоеш Ему на вѣки Свят, Свят, Свят» (№ 48). Зберегти вірність Спасителю у духовній боротьбі закликає **пісня на В'їзд Ісуса до Єрусалиму**: «Ты нас Хрїсте пришедый, // От тмы к свѣту возведи // Блудящих // Грѣхов сохрани, изми отхлани, // Прїми все желанїе, // Святое Вѣханїе // Славящих» (№ 49). **Страсні пісні** пробуджують покайні почування через призму глибокого опису страждань Христа (у Велику п'ятницю та Велику суботу для співу при Господньому гробі): «Что воздами убо Господу претерпѣвшему страсти? // Да возможет человекскїй род от клятвы спасти? // Недоволна есть душа и тѣло, // Развѣ и сердце отдами цѣло // С ним умерщвленное» (№ 51), «для толикой Твоей милости да рыдаю Тя нынѣ, // И мнѣ даждь прибѣжище к Тебѣ, якоже Магдалынѣ» (№ 50). **Пісні на Воскресіння Господнє** переконливо утверджують надїю на спасіння: «*Ісус от гроба встает*, // Час горкїй в радость премѣняет, // Адам и Ева с чадами своими, грают, плещут, скачут, чуд невидимый //...Пасха нам вѣрній дадеса; // Ибо двер жизни отверзеса // Возвевелимся як на небеси, // Когда Цар и Г[оспо]дѣ наш Воскресль еси», закликають до примирення: «Шедше скоро, друг другу рцйте, // Ненавидящих вас простите; // Яко от гроба, аки чертога, // Возсія нетлѣнна плоть Хрїста Бога» (№ 52), «Людне, друг друга обемлите, // Гнѣв и скорбь всю отложите» (№53), взивають до прослави Бога, праведного життя у твердій вірі: «Небес дусы радостно со земными спразднуйте, // Изпраздненныя двори в жылища уготуйте, // Се бо пророцы, патріарси, отроцы, // И цѣлїй лик свбодных праведник // К вам приближается, прїимите» (№ 59), «Воспоим вси устами, // Веселимся душами, // Тщимся праведно жити, // Воскресшаго славити» (№ 58), «И нас всѣх Хрїсте увѣривый, // Воскресенїем просвѣтивый, // Сподоби долго жити во мирѣ, // Обрати вся люди ко правой вѣрѣ: // Воюющих нас даждь побѣдити, // Плѣвы ересей изкоренити» (№ 52), «Крестом ограждая, Духом утверждая, // Ревность вѣры в Тебѣ; да будет в небѣ» (№ 55), «...слава, и поклон Сыну, // Купно со Отцем и Духом выну, // Со человекї, ангелов лики // Да славят Его на вѣки» (№ 57). **Вознесіння Господнє** оспівується піснями, в яких застанова на

очікуванні Духа Святого: «*Господь Вознесется на небеса нынѣ, // Да Дух Святыи снидет во Сионской сѣни, // Иже нас наставит, и от бѣд избавит, // Вѣрующих Его быти Бога иста*» (№ 62), зосередження на проханні бути в Його опіці, отримати дари: «Не оставляй Пана, поки свѣта стане, // Нас zde сиротами, потѣшай дарами // Духа Святаго» (№ 61), «Просим Тя всѣх Царю, даждь нам сіе в дары: // Твоя опасно хранити заповѣди» (№ 62). Ці пісні суголосні з текстами пісень на **Зіслання Святого Духа**, які доповнюють знання християн про Його дію, необхідність перебування в Ньому: «*Утѣшителю мїру, храни нашу вѣру, // Духу Святыи, увесели, радостїю сердца вѣрных насели, // Не разлучи ны, но соедини //...Святыи Дух нас научает, // Яже рещи подобает. //...Сердца чиста созидает, // И Дух прав нам обновляет. //...Прїимите Духа Святаго, // Грѣхи отпушающаго*». В строфах пісень звучить застереження про ймовірність позбавлення Святого Духа в нерозкаяному стані: «Боже, Духа неотими, // Смиренно молим тя всѣ мы» (№ 66). Пісні **Пресвятії і Животворній Тройці** оспівують одноістотного Бога в Трьох Особах: «*Вси Тя хори, небес двори, // Тройце славят*», підкреслюють важливість послуху волі Господній: «В Тройцы Боже един правдивый, // На образ Твой нас сотворивый, // Даждь силу тройственную: // Разум, пам'ять благу, // И волю Твоей воли подлеглу //...Остави долги моя, // Избави мя от злаго непокоя» (№ 69). Суть єднання з Господом у сопричасті – привілеї для людини, усвідомлення вічного життя душі розкривають **євхаристійні пісні**: «Тѣло Хрїстово вѣрно прїимите, // И источника Жизни вкусите» (№ 71), «...в частици єсть Бог Живый, // Хотя незрим, но правдивый» (№ 72), «Ни ангелы, херувїми, // Не получают серафїми, // Что человек получает, // Егда Тайн сих вкушает. // Под вина и хлѣба видом, // Дается нам в пищу снѣдом. // Во еже в нас обитати, // И [в] себѣ соединяти» (№ 72), «Сподоби нас тѣх вкусити, // Достойно ся причастити //...Да лишимся грозна суда // И избѣжим казна суда, //...Насладимся вѣчна мира» (№ 72). Квінтесенція з текстів пісень, присвячених **Преображенню Господньому**, зосереджує на *послусї* Христові, «бо еси воистину Отца сїяніе» (№ 76), «и от Духа Свята воплощенїя: // Сей єсть Сын возлюбленный, и от Дѣвы рожденный, // Иже живот имѣет, и мертвыми владѣет, // Егоже послах, того послушайте» (№ 74). Серед пісень на **Воздвиження Чесного Животворного Хреста** вирізняється «*Истинна радость Крест Хрїста, иже носил Бога иста*», яка навчає благоговійного ставлення до Чесного Хреста, почитання та скріплює віру в його силу: «О Кресте Хрїстов Пресвятыи, // На Тебѣ Бог был распятыи; // ... Кресте Честнѣйшїи, древес славнѣйшїи, // Паче свѣтил всѣх яснѣйшїи //...Крест Хрїстов чудо велїе, // Мїр утѣшает, скорб отгоняет, //...Свѣтлостїю просвѣщает, темных бѣсов проганяет» (№ 79). Тему непереможної влади Хреста, Його цілющу силу продовжує пісня «*Г[оспо]ду І[н]с[у]су Хр[і]сту носящему Крест, чудотворному*»: «Ты лѣчиш душ и тѣлес вѣрных неисцѣлїяны, // Тобою освобождаются от духов связани, // Ты бу[йн]им разум привращаєш, // Слѣпим взор, глухим слух подаєш, // Болящих исцѣляєш» (№ 80). Пісня **чудотворному розп'яттю Христовому** потверджує Його чудодійність та милосердя: «В сей иконѣ на престолѣ дари непребрани // От распята черплют, зряще вѣрнїи на раны //...В всяких скорбех смутни суще //...Цѣльбы радостно прїимают», «Знак милости показует, // Чрез бок к сердцу путь дарует. // Гряди бѣднїи, гряди вреднїи, // Гряди юнїи, гряди среднїи, // Гряди носящїи сѣдину, // Обрящєш милость єдину» (№ 82). Христологічну тематику «Богогласника» завершують три пісні: «*Хвалїте Господа со небес*» (в основі 148-й псалом), про промисл Божий «*Кто тїлко знает, же Господь на небѣ, // нехай ся не журит о своей потребѣ*» (нагадує про покладання надїї на Всевишнього: «Бог мой надѣя, Ним ся утѣшаю; // Уже жаднаго не боюся лиха // Бог бо мой Отец, Бог моя потѣха») та пісня-прохання дошу «*Царю, Боже Авраама, // в Тебѣ крѣпость, благость сама*» як вияв довіри до Господа про отримання від Нього ласк.

Процитовані строфи пісень «Богогласника» наочно свідчать, що їх зміст є благодатним ґрунтом для формування світогляду молодого покоління християн. Церковні пісні та їх опрацювання українськими композиторами ХІХ-початку ХХ ст., рекомендовані до «вжитку при всенародному співі» Львівським Архиепархіальним Собором 1941 р.Б. під орудою митрополита А. Шептицького [5, с. 9], цілком заслуговують на практикування в сьогоднішній час мовою оригіналу та в перекладі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дьяченко Г. Полный церковно-славянский словарь / Г. Дьяченко. – Москва: Вильде, 1899. – Т.1. – 567 с.
2. Медведик Ю. Катехизаційна спрямованість духовнокантової творчості як один із чинників християнізації суспільства / Ю. Медведик // Київське музикознавство: Збірка статей. – Вип. 6. – Київ, 2001. – С. 24-33.
3. Матіяш Д. Особливості поезики української барокової духовної пісні (на матеріалі покаючих пісень) / Д. Матіяш // Магістеріум: Літературознавчі студії. – Вип. 4. – Київ, 2000. – С. 23-30.
4. Повна Симфонія до Святого Письма Старого та Нового Завіту. [Укладач і відпов. редактор П. Смук]. – Львів: Свічадо, 2004. – 1312 с.
5. Прийдіте поклонімся. – Молитовник. – Львів: Свічадо, 2007. – 988 с.
6. Про церковний спів. Декрет Львівського Архиепархіального Собору, читаний дня 25 квітня, 1941 р. [Укладач І. Червінський]. – Львів, 2001. – 10 с.
7. Сулій Н. Рецепція галицьких різдвяних пісень у збірнику Василя Барвінського «Колядки і шедрівки» / Н. Сулій // Молодь і ринок. – 2009. – № 3 (50) березень. – С. 139-143.
8. Термінологічно-правописний порадник для богословів та редакторів богословських текстів. [Гол. ред. М. Петрович]. – Львів, 2005. – 130 с.
9. Naumow A. Teologia bożonarodzeniowych pieśni Bohohłasnyka / A. Naumow // Z kołędą przez wieki: Kolędy w Polsce i w krajach słowiańskich. – Krakow-Tarnow, 1996. – S. 463-470.

УДК 78. 2У+78.9

І. М. МАТІЙЧИН

**ОТЕЦЬ ЛЕВ ДЖУЛИНСЬКИЙ В ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ
УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОЇ ПІСНІ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.**

У статті розглядається багатогранна діяльність греко-католицького священика Лева Джулинського, який започаткував видавничу справу на Бережанщині. Акцентується увага на його ролі у розвитку української духовної пісні кінця ХІХ – початку ХХ ст.

Ключові слова: Л. Джулинський, пісенний матеріал, збірники духовних пісень, духовенство, парафії, галицькі часописи.

І. М. МАТІЙЧИН

**ОТЕЦ ЛЕВ ДЖУЛИНСКИЙ В ИСТОРИИ
РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОЙ ДУХОВНОЙ ПЕСНИ**

В статье рассматривается разносторонняя деятельность греко-католического священника Л. Джулинского, начавшего издательское дело на Бережанщине. Акцентируется внимание на его роли в развитии украинской духовной песни конца ХІХ – начала ХХ века.

Ключевые слова: Л. Джулинский, песенный материал, сборники духовных песен, священнослужители, верующие, галицкая периодика.

І. М. МАТІЙЧИН

**PRIEST LEV DZHULYNSKIY IN THE HISTORY OF DEVELOPMENT
OF UKRAINIAN SPIRITUAL SONG**

The article deals with many-sides activity of Greek-Catholic Priest L. Dzhulynskiy who started publishing business in Berezhany district. The attention is paid to his role in the development of Ukrainian spiritual song at the end of the ХІХ – the beginning of ХХ centuries.

Key words: L. Dzhulynskiy, song material, anthology of spiritual songs, clergy, believers, Halician periodicals.